

Светосавље.орг :: Библиотека

<< претходна [**садржај**
] **следећа** >>

СВЕТИ ЈОВАН ЗЛАТОУСТ О СВЕШТЕНСТВУ

БЕСЕДА ПРВА

1. Имао сам доста искрених и верних пријатеља, који су знали и строго чували законе пријатељства. Међутим, међу многима је био један који је све остале превазилазио љубављу према мени. Он их је превазилазио онолико колико су они надмашивали оне који су били равнодушни према мени. Он је свагда био мој нераздвојни сапутник: ми смо се учили истим наукама и имали исте учитеље. Ми смо се са једнаком вољом и ревношћу бавили красноречјем и имали исте жеље, које су проистицале из истоврсног занимања. И показало се да имамо сагласне мисли не само док смо ходили учитељима, већ и кад смо напустили училиште икад је требало одлучити који пут за живот да изаберемо.

2. И други разлози су сачували неразрушивост и

чврстину наше једнодушности. Јер, ми се један пред другим нисмо могли превазносити знаменитошћу свог родног места. Ја нисам био богат, а он није живео сиромашно: наше имање је било у сразмери а једнакошћу наших осећања. И порекло наше беше равночасно, што је потпомагало нашу сагласност.

3. Кад је, пак, требало да се он блажени посвети монашком животу и истинском мудрољубљу, међу нама се нарушила равнотежа. Његова се чаша, као лакша, подигла у висину, а ја сам своју, окован светским жељама, вукао доле, оптерећујући је младићким маштама. Наше пријатељство је и даље остало чврсто, али је престало заједничко живљење. Јер, нису више заједно могли живети они који се нису занимали једнаким. Када сам се и ја унеколико ослободио од житејске буре, он ме је прихватио са раширеним рукама. Ипак, ми више нисмо могли доћи до пређашње једнакости. Предупредивши ме временски и показавши велику ревност, он је опет стајао изнад мене, достигавши велику висину.

4. Уосталом, као добар човек који је високо ценио наше пријатељство, он се одрекао свих других делећи са мном све време, што је и раније желео, премда је налазио препреку у мојој немарности. Наиме, онај ко је био привезан са судницу и ко је журио на позоришне забаве није могао често да проводи време са оним ко је био привезан за књиге и који никада није излазио на трг. Међутим, када је, после ранијих препрека, успео да ме привуче ка једнаком начину живота, он је изразио жељу коју је давно чувао у себи, тј. више ме није остављао ни најмањи део дана не престајући да ме убеђује да оставимо свој дом и да живимо заједно. У то ме је најзад убедио и већ смо били блиски испуњењу [жељеног].

5. Међутим, непрекидна мајчина заклињања нису ми дозволила да му пружим то задовољство, или боље, да примим од њега тај дар. Када јој је, наиме, моја намера постала позната, она ме је узела за руку и, увевши ме у своје унутрашње одаје, посадила на постељу на којој ме је родила, почевши да лије сузе потоцима и да говори речи жалосније и од самих суза. Ридајући, она ми је говорила: "Сине мој, ја се нисам удостојила да дуго уживам заједнички живот да твојим врлинским оцем. Тако је било угодно Богу[1]. Његова смрт, која је уследила убрзо по мукама при твом рађању, теби је донела сиротанство, а мени превремено удовиштво и његове јаде, које могу добро познавати само оне које су га окусиле. Никаквим речима се не може изобразити бура и незгода којима се излаже млада жена која тек што је оставила родитељски дом и која је у свему још невешта, а коју изненада удара неподношљива туга. Она је принуђена да на себе прими бриге које превазилазе и њене године и њену природу: да исправља немар слугу, да пази на њихове пропусте, да руши сплетке сродника, да храбро подносити обесно поступање јавних службеника и осорност при убирању данка. Ако јој супруг после смрти остави децу, она ће имати много брига: ако се ради о кћери, она неће имати посебних издатака и страха, док ће јој син сваки дан задавати безбројне бојазни и тешке бриге. Да и не спомињем новчани трошак који ће морати да издржи уколико хоће да му пружи добро васпитање. Ипак, ништа од тога ме није могло склонити да ступим у други брак или да другога мужа доведем у дом оца твога. Напротив, ја сам трпела усред метежа и немира, не бежећи из страшне пећи удовиштва. Мене је, најпре, поткрепљивала виша помоћ, а затим ми је велику

утеху у бедама пружало постојано гледање твога лица, у коме сам видела живу и верну слику покојника. Због тога си ми приносио велику утеху још док си био дете и док си једва проговарао понеку реч, тј. у време кад се родитељи највећма радују својој деци. А не можеш ме прекорити да сам, храбро подносећи удовиштво, на удовичке потребе потрошила имање твога оца, што су претрпела многа несретна сирочад. Ја сам у целини сачувала сво то имање. Уједно, нисам жалила издатака које је захтевало твоје најбоље васпитање, употребљавајући новац који сам понела из родитељског дома. Немој мислити да ти сад говорим са намером да ти нешто пребацујем. За све то те молим само за једну милост: да ме не подвргаваш другом удовиштву и тузи. Немој поново будити тугу која се већ успавала. Сачекај до моје кончине. Може бити да ћу умрети кроз кратко време. Млади се надају да ће дочекати дубоку старост, а ми стари не очекујемо ништа осим смрти. Када ме, пак, предаш земљи и припојиш костима твога оца, можеш већ предузимати дуга путовања и пловљења по мору: тада ти нико неће бранити. Али, док још дишем потрпи да поживиш са мном. Немој узалуд и низашта гневити Бога, подвргавајући ме невољама иако ти нисам учинила никакво зло. Уколико можеш да ме окривиш [за намеру] да те увучем у житејске бриге и да те нагоним да се стараш о својим пословима, [слободно] бежи од мене као од мрзитеља и непријатеља, не стидећи се ни закона природе, ни васпитања, ни навике, нити било чега другог. Међутим, уколико чиним све да ти пружим потпуно спокојство у животу, у крајњој мери дозволи да те те узе задрже код мене. Премда и говориш да имаш много пријатеља, нико ти не може пружити такво спокојство. Јер, нико се не стара о твојој

добробити као ја".

6. Све то и још више говорила ми је мајка, а ја сам преносио своје племенитоме пријатељу. Но, он не само да се није убедио тим речима, већ ме је још више наговарао да испуним ранију намеру. Док смо били у таквом стању и док ме је он стално запиткивао, а ја одбијао, одједном се пронео глас који је обојицу збунио. Пронео се, наиме, глас да намеравају да нас узведу у чин епископа. Чим сам чуо ту вест, спопадоше ме страх и недоумица: страх да ме не ухвате и против моје воље, а недоумица јер сам чешће размишљао о томе откуда да се код људи јави таква представа о мени, с обзиром да и поред удубљивања у себе самог нисам налазио у себи ничега што би било достојно такве части. Дошавши, пак, к мени, племенити (мој друг) ми насамо саопшти вест, као да је нисам био чуо и стаде ме молити да и у овом случају гледамо да се сложимо у делима и мислима, уверавајући ме да ће он са своје стране ићи за мном ма који пут да изаберем, било да побегнемо, било да прихватимо. Видећи га склоног да прими [рукоположење], и мислећи да ћу нанети штету читавој црквеној заједници уколико, ради своје немоћи, Христово стадо лишим прекрасног младића који је способан да предстоји народу, ја му нисам хтео открити своје мишљење, иако раније од њега нисам сакривао ни једну своју мисао. Рекавши му да саветовање о томе треба оставити за друго време, с обзиром да нема потребе да се жури, брзо сам га наговорио да се о томе више не брине, те да се чврсто узда у мене као једнодушног са њим уколико нам се стварно деси нешто слично. После неког времена, по доласку оног који је требало да нас рукоположи, ја сам се сакрио. Мог друга, пак, који ништа о томе није знао, под неким другим изговором одведоше и он

прими то бреме надајући се да ћу, по мојим обећањима, свакако ићи за њим, или тачније, да он иде заправо за мном. Видећи га сетна због тога што су га довели, неки од оних који ту бијаху увећаше његову недоумицу говорећи: "Неправедно је да се онај кога су сви сматрали необузданијим (мислећи на мене) са великим смирењем покорио суду отаца, а да се онај који је сматран разумнијим и скромнијим противи, надима, јогуни, да отказује и да противречи". После тих речи он је попустио. Дознавши, пак, да сам ја умакао, дошао је мени са великом тугом. Сео је крај мене и хтео нешто да каже. Међутим, од душевног узнемирења он није могао речима да изрази тугу коју је осећао. Чим је хтео нешто да проговори, заустављао се, с обзиром да му се реч прекидала пре него што би се превалила са уста. Видећи га у сузама и веома смућена, и знајући за узрок, ја сам смехом изражавао своје велико задовољство. Узевши га за руку, ја сам пожуррио да га пољубим, славећи Бога што је моја препреденост донела добар плод који сам увек желео. А он се, видећи моје задовољство и одушевљење и сазнавши да је са моје стране употребљено лукавство, још више смутио и растужио.

7. Када је узбурканост његове душе унеколико спласла, он је рекао: Уколико си већ мене презрео, и уколико на мене не обраћаш никакву пажњу (премда не знам због чега), у крајњој мери требало би да се побринеш о својој части: ти си сада свима отворио уста. Сви говоре да си се из таштине одрекао тог служења и нема никога ко би те бранио од те оптужбе. Ја чак не смем да изађем ни на трг, јер ми многи прилазе и прекоревају по вас дан. Видевши ме негде у граду, познаници ме одводе на страну и већином обасипају прекорима. "Ти си, говоре они,

знао његове мисли, с обзиром да он од тебе није скривао ништа што се њега тицало. Није требало да их скриваш. Требало је да нам их кажеш и ми бисмо већ предузели мере да га уловимо". А ја црвеним и стидим се да кажем да ми је била непозната твоја давна намера како не би помислили да је наше пријатељство било лицемерно. И премда је тако на самом делу, што ни ти нећеш одрећи после твог поступка са мном, ипак због страних људи који нас унеколико знају треба да сакријемо наше рђаве односе. Ја се не решавам да им кажем истину, тј. како су ствари стојале међу нама. Стога сам принуђен да ћутим, да спуштам поглед ка земљи и да избегавам сусрете. И ако бих и могао да избегнем први прекор (због неискрености пријатељства), свакако ће ме корити за лаж. Јер, они никад не би поверовали да си ти и Василија изједначио са онима који не знају твоје тајне. Уосталом, ја и не марим толико због тога: теби је тако било угодно. Међутим, како ћемо поднети срамоту од других грдњи? Једни ти приписују гордост, други - честољубље, а најнемилосрднији тужиоци нас осуђују и за једно и за друго, додајући да смо увредили и оне који су нас изабрали. За њих они говоре: "Са правом су то доживели. Кад би се само подвргли још већем бешчашћу од њих, с обзиром да су оставили толике и тако поштоване људе и изабрали младиће који су до јуче били погружени у житејске бриге и који су тек онедавно на себе узели пристојан изглед, наденувши црне ризе и глумећи смирење. Они су их одједном уздигли у такво достојанство о коме они ни у сну нису маштали. Они који од саме младости па до дубоке старости проводе у подвижништву остају у броју потчињених, а њима управљају деца која нису ни чула о законима којих се треба држати при управљању". Са таквим и

још већим прекорима ми они приступају и ја не знам чиме бих се заштитио. Молим те, кажи ми. Сматрам да се ти ниси тек тако и без разлога обратио у бекство и откривено објавио непријатељство тако великим људима. Ти си се на то свакако решио са неким промишљеним и одређеним циљем. Због тога закључујем да имаш готове речи оправдања. Реци, дакле, какав праведни разлог можемо изнети пред наше тужиоце. Ја те, пак, не окривљујем што си неправедно поступио према мени, што си ме обмануо, што си ме издао, нити за расположење којим си се користио код мене све претходно време. Ја сам своју душу, тако рећи, принео и предао у твоје руке, а ти си лукаво поступио са мном, као да је требало да се чуваш од неких непријатности. Ако си сматрао корисном намеру (избрања за епископа), није требало да се лишиш користи од њега, а ако си га сматрао штетним, требало је да предупредиш од штете и мене, кога си, по твојим речима, увек свима претпостављао. Међутим, ти си учинио све да ја до овога дођем. Ти ниси пропустио ни једно лукавство ни лицемерје против онога ко је навикао да говори и поступа са тобом једноставно и без лукавства. Уосталом, као што рекох, ја те уопште не кривим и не прекоревам за напуштеност у којој си ме оставио, прекинувши договарања од којих смо често имали и задовољство и велику корист. Све то ја остављам и трпим ћутљиво и кротко и то не стога што је твој поступак према мени биа кротак, него стога што сам од самог почетка нашег дружења поставио себи за правило да те никад не доводим до неопходности да се правдаш због тога што си ме огорчио. И сам знаш да си ми нанео велику штету. Сети се само речи које су увек понављали људи са стране и ми сами, тј. да је за нас врло корисно да смо једнодушни и да се

ограђујемо љубављу. Сви су чак говорили да ће наша једнодушност принети велику корист и многим другим, премда ја никад нисам мислио да могу бити од користи другима, Говорио сам да ћемо у крајњој мери имати корист што ћемо бити недоступни за оне који желе да нас нападну. И никад нисам престајао да ти о томе говорим. Сада су тешка времена: много је оних који нам желе зло и нестала је искрена љубав. Њено место је заузела погубна мржња. Ми ходимо између замки и идемо по зидовима града (Сир.9,18). Људи који су готови да се радују ако нам се деси несрећа има много и окружују нас са свих страна, а оних који би са нама поделили жалост уопште нема, или их је врло мало. Уколико се раздвојимо ми бисмо на себе могли да навучемо велики подсмех и још већу штету. *Брат кога помаже брат јесте као тврђ град и као засновано царство* (Прич. 18,19). Немој раскидати то сједињење, немој рушити ту ограду. Ја сам ти то и друго непрестано говорио, ништа не подозревајући и сматрајући те савршено здравим у односу према мени: једино сам од сувишка осећања желео да пружим лекарство ономе ко је здрав. Међутим, како се показало, ја нисам знао да сам давао лекарство болесноме. Ипак, ја несретни нисам ништа постигао и за мене од све те бриге није било никакве користи. Ти си одједном све то одбацио. Ти ниси ни помислио да си мене, као натоварени брод, пустио на бескрајну пучину. Ти ниси себи представио свирепе таласе са којим ми је предстојало да се борим. Ако се сад деси да ме спопадне клевета или подсмех, или нека друга увреда и непријатност (што често бива), коме ћу прибећи? Ко ме ћу саопштити своје униције? Ко ће усхтети да ми помогне, да одбије напаснике и да их натера да убудуће не вређају? Ко ће мене утешити и укрепити да подносим непристојности других? Нема

никог, с обзиром да си ти стао подаље од те жестоке борбе и да не можеш чак ни да чујеш мој глас. Знаш ли колико си велико зло учинио? Да ли после пораза, у крајњој мери, признајеш да си ми нанео смртни ударац? Међутим, оставимо то. Учињено се више не може поправити, нити се може наћи излаз из безизлазног положаја. Шта ћемо, пак, рећи онима са стране? Чиме ћемо се бранити од њихових прекора?

8. **Златоуст.** Буди спокојан, одговорио сам ја. Ја сам спреман да дам одговор не само на то. Ја ћу се постарати колико могу да се оправдам и за оно што ми опрашташ. И ако је по вољи, управо одатле ћу започети своју одбрану. Ја бих заиста био врло неразуман и неблагодаран уколико бих се старао о мишљењу страних људи, предузимајући све мере да зауставим њихове прекоре, запоставивши онога који ми је најмили и оставивши га без уверења о својој невиности, премда ме толико штеди да не жели да ме окривљује ни за оно у чему сам, по његовим речима, крив пред њим и премда се још брине за мене. Заиста бих био неразуман кад бих показао немарност према човеку који је показао толико старање о мени. Чиме сам те, дакле, оскорбио? Одатле намеравам да запливам у море обране. Тиме ли што сам употребио лукавство и сакрио своју намеру? Али, то је било ради твоје користи (премда си и био обманут), као и оних којима сам те путем свог сакривања предао. Уколико је прикривање у сваком смислу зло и ако га никада не треба употребљавати, чак ни ради користи, ја сам готов да примим казну по твом нахођењу, или боље, с обзиром да се ти никад не би сагласио да ме казниш - по сопственом нахођењу, по узору на судије који кажњавају преступнике чија је кривица утврђена. Међутим, ако оно није увек штетно, већ постаје рђаво или добро у складу са намером онога ко га

употребљава, престани да окривљујеш стога што си био обманут и докажи да је превара била употребљена ради зла. И док се то не докаже, не би требало прекоревати и осуђивати. Напротив, било би праведно, кад би се хтело бити благодарним, чак и хвалити онога ко је употребио превару. Учињена у право време и са добром намером, превара доноси велику корист, због чега су често многи подвргавани казни што је нису употребили. Сети се, ако хоћеш, најбољих војсковођа, почевши од најдубље старине, па ћеш увидети да су њихови трофеји већином били последица препредености. Та, више се они прослављају, неголи они који су побеђивали голом силом. Други већим делом побеђују уз велики губитак новца и људи, тако да им никаква корист не остаје од победе. Наиме, победници уопште нису у мањој невољи неголи побеђени, уколико се гледа на губитак војске и на истрошеност ризнице. Осим тога, ани не могу у потпуности да се наслађују ни славом победе, с обзиром да велики део ње понекад припада и побеђенима који бивају побеђени телом, а ли не и и душом. И кад би било могуће да не падају од ударца и да их смрт не коси, они никада не би изгубили храброст. Напротив, онај ко побеђује препреденошћу, не само да непријатеље подвргава невољи, већ и подсмеху. Тамо (и победиоци и побеђени) подједнако добијају похвалу за храброст, а овде трофеј за оштроумност у потпуности припада победиоцу. И што је још важније, они у град доносе беспрекорну радост због победе. Изобиље новца и мноштво људи није исто што и оштроумност душе: они се, наиме, исцрпљују уколико се непрестано троше у рату, те их се они који их користе лишавају. Осим тога, велика и неопходна корист од преваре може се наћи не само у рату, већ и у мирно време и

опет, не само у друштвеним пословима, већ и у домаћим пословима, у односима мужа према жени и жене према мужу, у односу оца према сину и пријатеља према пријатељу, па чак и у односима деце према оцу. Тако Саулова кћи није могла ишчупати свог мужа из Саулових руку све док није употребила превару у односу на оца. А и њен брат (Јонатан), хотећи да онога кога је она спасла спасе од нове опасности, послужио се истим средством којим и (Давидова) жена (1.Цар.19;20).

Василије је рекао: Ништа од свега тога се не односи на мене. Ја нисам ни непријатељ, ни противник, нити неко од оних који желе да учине штету. Напротив, све је баш супротно. Поверавајући увек твом расуђивању све моје мисли, ја сам поступао како си ти налагао.

9. **Златоуст.** Али, најпоштованији и најбољи [мој], стога сам. и сам рекао претходно да је корисно употребљавати превару не само у време рата, него и у односу према највољенијима. Да је употребљавање преваре заиста корисно не само онима који је употребљавају, већ и онима на које се примењује, можеш се уверити ако поћеш и питаш било ког од лекара како лече болеснике. Од њих ћеш чути да им лекарска вештина није увек довољна: они, наиме, понекад употребљавају и превару којом васпостављају здравље болесника. Понекад болесничка тврдоглавост и жестина саме болести чине да су савети лекара без дејства. Тада лекари по неопходности прибегавају превари како би, као на сцени, унеколико сакрили истину. Ако хоћеш, испричаћу ти једну од препредености које, како сам чуо, користе лечници. Једног човека је изненада спопала силна грозница и ватра се повећавала. Сва средства која би могла ублажити ватру болесник је

одбијао. Он је, међутим, желео и упорно искао од свих који су му долазили једино много вина, молећи да му дозволе да подмирити убитачну жеђ. Међутим, онај ко би се решио да му пружи то задовољство, не само да би појачао грозницу, већ би несретног довео до поремећаја ума. Ту је [лекарска] вештина била немоћна, с обзиром да је остала без средстава и да је била сасвим одбачена. Превара, је међутим, показала своју велику силу, као што ћеш одмах чути. Лечник је узео земљани сасуд, који је тек био извађен из пећи, замочио га у вино, а затим га извадио празног и напунио водом. Он потом наређује да се соба у којој је болесник лежао застирањем многих завеса начини мрачном како светлост не би издала превару. Најзад, он даје болеснику да пије из сасуда као да је испуњен вином. Још пре него што је узео сасуд у руке, он је био преварен мирисом вина. Не испитујући шта се заправо у њему налази и побеђен силном жељом, он је попио оно што су му дали са великим нестрпљењем. Напивши се, он је одмах добио олакшање од грознице и избегао опасност која му је претила. Видиш ли корист од преваре? Кад бих, пак, хтео да набројим све преваре лекара, прича не би имала краја. Може се рећи да се тим леком не служе само они који тело лече, већ и они који се старају да исцеле душевне болести. Тако је блажени (Павле) привукао Христу многе хиљаде Јевреја (Дап.2,20-26). Са том намером је обрезао Тимотеја, с обзиром да је Галатима писао да Христос *ништа неће користити* обрезањима (Гал.5,2). Због тога је он био под законом, премда је поред вере у Христа сматрао штетном законску праведност (Фил.3,79). Велика је снага преваре, наравно, уколико се не примењује са злом намером. Заправо, њу не би ни требало звати преваром, већ разборитошћу, оштроумношћу и

вештином која помаже да се нађу многи излази у безизлазним положајима и исправе душевни недостаци. Тако ја Финеса нећу назвати убицом иако је једним ударцем пробио два човека (Број.25,8), као ни Илију - због стотине (убијених) војника са њиховим заповедницима и због потока крви који је проливен при убијању демонских жречева (4.Цар.1; 3.Цар.18). Онај, пак, ко то испусти из вида и ко буде гледао само на дела, не узимајући у обзир намере оних који делају, може и Авраама окривити за детоубиство, а његовог унука и потомка за злочин и превару. Јер, један (Јаков) је таквим начином присвојио право првенаштва, а други (Мојсије) је египатско благо пренео у израиљски табор (Пост.27; Изл.12,35-36). Међутим, то није тако. Нећемо допустити такво безумље. Ми не само да их ослобађамо од кривице, већ их и прослављамо због тога. Јер, и сам их је Бог похвалио због тога. Варалицом са правом треба назвати само онога ко се преваром служи са злом намером, а не онај ко је користи са добром намером. Често је нужно да се употреби препреденост: том вештином се постиже велика корист. Онај, пак, ко иде по правом путу [тј. ништа не крије], често наноси велику штету ономе од кога није сакрио своју намеру.

НАПОМЕНЕ:

1. Мајка светог Јована Златоустог, Антуса, обудовела је у двадесетој години живота.

<< претходна [**садржај**
] **следећа** >>

Светосавље.орг :: Библиотека